

تساهل

کلیدواژه: تساهل، تسامح.

پرسش: تساهل و تسامح در منظر قرآن چگونه است؟

پاسخ: سهل بودن شریعت اسلامی بدین معناست خداوندی که زمام **تشریح** و **فانون‌گذاری** در دست اوست، **احکام** مشقت‌بار و طاقت‌فرسا بر دوش بندگان خویش نهاده است، نه این‌که ما می‌توانیم به هر چیز آسانی **حکم** کرده و به شریعت نسبت دهیم. همان خداوندی که به علت رافت بر بندگان خود کرده و **تکالیف** سخت را از دوش آنان برداشته است، خطر تسامح در نسبت دادن احکام به **شریعت** را نیز گوشزد کرده و بنده برگزیده خود را از عواقب این کار چنین بیم داده است.

فهرست مندرجات

- ۱ - معنای لغوی تسامح
- ۲ - معنای لغوی و اصطلاحی
- ۳ - تاریخچه نظریه تسامح
- ۴ - دلیل طرف‌داران تساهل و تسامح از قرآن
- ۵ - شرط رستگاری بشر
- ۶ - پی‌آمدها
- ۶.۱ - در برنامه‌های دینی
- ۶.۲ - در حدود الهی
- ۷ - سهله و سمحه در لغت
- ۸ - سهله و سمحه در قرآن
- ۸.۱ - مسائل اجتماعی
- ۸.۲ - مسائل عبادی
- ۸.۲.۱ - نماز
- ۸.۲.۲ - روزه
- ۹ - نتیجه بحث
- ۱۰ - منابع
- ۱۱ - پانویس
- ۱۲ - منبع

معنای لغوی تسامح

آسان گرفتن بر یکدیگر، مدارا کردن، فروگذاری کردن.

معنای لغوی و اصطلاحی

سهل‌انگاری و تساهل: سهل گرفتن، به نرمی رفتار کردن، سست گرفتن می‌باشد و در اصطلاح به معنای: آسان گرفتن با یک‌دیگر که با **مصالحه** و سازش‌گری و لاقیدی همراه باشد.

تاریخچه نظریه تسامح

اروپائیان رسم تساهل را نخستین بار در کارهای **دین** پیشه کردند، و آن هنگامی بود که **مذهب پروتستان** و برخوردهای خونین پیروانش با پیروان مذهب **کاتولیک**، **آرامش** جوامع اروپائیان را بر هم زد و پیشرفت هموار اجتماعی آنها را مانع شد و سرانجام برای پیش‌گیری از جنگ‌های مذهبی راهی جز تحمل عقاید مخالف باقی نماند. منشأ دیگر تساهل را نزد اروپائیان در مشرب اصالت **تکثر** یا آیین چندگانگی باید جست. برای عملی کردن افزایش نقش **انسان** در تصمیم‌گیری‌ها و نیز ساختن خود، طبق آنچه که دلخواه اوست باید به آرمان (**وحدت ادیان** برای ایجاد تساهل در دین) اشاره کرد، مخفی نماند که **ادیان الهی** اشتراک‌های فراوانی داشته و حتی از نظر دین **اسلام**، تکیه بر این مشترکات برای ایجاد پیوند و ارتباط و **تفاهم** بین کسانی که متفق در این مشترکات‌اند، امری قابل قبول است.

آنچه را که معتقدین به تساهل بیان می‌دارند این است: که برای ایجاد **وحدت**، لزوماً باید **شعائر** حذف شده و همان نقطه مشترک اصلی بدون این که حساسیتی را علیه دیگران برانگیزد، باقی بماند. استدلال آنها این است که باید جدائی و تمایزات اعتقادی بین انسان‌ها را از بین برد تا **جنگ** و درگیری و کشمکش در **دنیا** خاتمه پیدا کند و همه تحت لوای یک **دین جهانی** مشترک **زندگی** آرامش‌بخش داشته باشند.

دلیل طرف‌داران تساهل و تسامح از قرآن

«إِنَّ الدِّينَ أَمْنٌوَا وَالدِّينَ هَادُوا وَ النَّصَارَى وَ الصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ»؛ [۱] کسانی که به آئین اسلام **ایمان** آورده‌اند، (مسلمانان) و **یهود** و **نصاری** و **صابئین**، هرگاه ایمان (راستین) به **خدا** و **قیامت** داشته و **عمل صالح** انجام داده‌اند، اجر و **پاداش** آنان نزد خدا محفوظ بوده، و نه از **عذاب** قیامت بر آنان بیمی است و نه اندوهگین می‌باشند.

با توجه به آیه فوق شرط **رستگاری** بشر در طول تاریخ دو چیز است:

- ا. ایمان به خدا، **نبوت** و **شریعت‌های الهی**
- ب. عمل خالصانه و پیروی صادقانه از آن شریعت‌ها.

در آیه فوق، زمان قید نشده است؛ ولی از آن، **حجیت** اعتبار **ادیان** یاد شده در عصر **رسالت** استفاده نمی‌شود؛ زیرا اطلاق آن مقید می‌گردد به اینکه صرفاً خود را **مسلمان** یا **یهودی** یا **نصرانی** یا **صابئی** نامیدن، مایه نجات و رستگاری نیست. نجات و **رستگاری** در گرو دو چیز است: ایمان حقیقی و عمل صالح، و عمل صالح در هر زمانی در گرو پیروی از شریعت الهی مخصوص آن زمان است. **پیامبر اکرم** (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) **آخرین پیامبر الهی** و شریعت اسلامی آخرین **شریعت** است؛ چنان‌که (در آیه ۴۰ احزاب [۲۶]) بر **خاتم پیامبران** بودنش تصریح شده است. پس با آمدن شریعت اسلامی، پیروی از **شرایع** دیگر اعتبار ندارد و مورد قبول **خداوند** نخواهد بود. این حکم مقتضای **خاتمیت** و جهانی بودن **نبوت پیامبر اسلام** است؛ زیرا با فرض **حجیت** و اعتبار **شرایع پیشین**، عمومیت و خاتمیت شرعی اسلام معقولی نخواهد داشت؛ در حالی که بر جهانی بودن و عمومیت دعوت **پیامبر اسلام آیات** و **روایات** بسیاری دلالت می‌کند:

«**أَوْحَىٰ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنَ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ**» [۲۷] این **قرآن** بر من **وحی** شده است تا شما و هرکس را که پیام **قرآن** به او برسد، به آن بیم دهم».

پی‌آمدها

پی‌آمدهای سوء تساهل و تسامح بدین شرح است:

← در برنامه‌های دینی

۱. تحیر و سرگردانی در **صراط‌های مستقیم**؛ ۲. آسیب دیدن **فرهنگ دینی**؛ ۳. آسیب دیدن **امنیت** و استقلال ملی؛ ۴. **حاکمیت** یافتن اندیشه‌های غیردینی.

← در حدود الهی

۱. دگرگونی ارزش‌های اسلامی؛ ۲. از بین رفتن قبح **گناه**؛ ۳. گرایش به فرهنگ غیر اسلامی؛ ۴. ناپسند شمردن پایبندی به ارزش‌ها.

سهله و سمحه در لغت

سهل و آسان، چنان‌چه در حدیثی از **رسول خدا** (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) نقل شده: «**لم یرسلنی الله بالرهبانیه و لکن بعثنی بالحنیفة السهله المحه**؛ یعنی **خداوند مرا به رهبانیت و ترک دنیا رسالت نداد؛ بلکه مرا بر دین **حنیف** ابراهیمی که سهل و آسان است، مبعوث فرمود**» [۲۸]

سهله و سمحه در قرآن

موارد زیر را در بر می‌گیرد:

← مسائل اجتماعی

در مسائل اجتماعی، **پیامبر** (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در مقابل **گناهکاران** و **خطاکاران** با **خوش اخلاقی** برخورد می‌کرد و بر آنها سخت نمی‌گرفت؛ چنان‌چه **خداوند** درباره او می‌فرماید:

«**فیما رحمة من الله لعنت سهم و لو كنت فظاً غلیظ القلب لاتنصوا من حولک...**» [۲۹] از پرتو **رحمت الهی** در برابر آنها نرم (و مهربان) شدی و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو پراکنده می‌شدند».

← مسائل عبادی

مسائل عبادی، عبارت‌اند از:

← نماز

در باب **نماز**، تخفیف‌هایی به مسلمانان داده شده از قبیل، **قصر نماز** به هنگام **سفر**، رفع نماز از بانوان در هنگام **عادت ماهانه** و تفسیر شکل نماز در وقت بیماری و یا **خوف** از دشمن.

← روزه

در باب **روزه**، آسان‌گیری‌هایی درباره مریض، **مسافر**، **زن باردار** و **حائض**، سال‌خوردگان و کسانی که زیاد عطش می‌کنند، بیان شده است:

«**یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلكم لعلکم تتقون... فمن کان مریضاً أو علی سفرٍ فعدّه من ایام آخر و علی الذین یطیفونہ... یرید الله یکم الیسر و لا یرید یکم العسر**» [۳۰]

نتیجه بحث

سهل بودن شریعت اسلامی بدین معناست **خداوندی** که **زمان تشریح و قانون‌گذاری** در دست اوست، **احکام** مشقت‌بار و طاقت‌فرسا بر دوش بندگان خویش ننهاده است، نه این‌که ما می‌توانیم به هر چیز آسانی حکم کرده و به شریعت نسبت دهیم. همان **خداوندی** که به علت رأفت بر بندگان خود کرده و **تکالیف** سخت را از دوش آنان برداشته است، خطر تسامح در نسبت دادن احکام به شریعت را نیز گوشزد کرده و بنده برگزیده خود را از عواقب این کار چنین بیم داده است:

«**و لو تقوّن علینا بعض الأوقاب لآخذنا منه بالیمین ثم لقطعنا منه الوتین فما منکم من أحد عنه حاجزین**» [۳۱] اگر **رسول الله** (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) پاره‌ای گفته‌ها بر ما بسته بود، او را با قدرت می‌گرفتیم، سپس رگ قلبش را پاره می‌کردیم، و هیچ یک از شما مانع از عذاب او نمی‌شد».

حسن ختام را سخنان مقام معظم رهبری که بر گرفته از اسلام ناب مجدی است قرار می‌دهیم: «هر قدر اجازه رخنه در دین مردم بدهیم که خدشه در باورهای دینی مردم کنند، در **مقدسات** دینی خدشه بشود در مسئله **شهادت** و **جهاد** و دشمنی‌های اسلام و **مسلمین** خدشه بشود... امکان غلبه دشمن را بیشتر می‌کنیم». سخنان معظم له در دیدار با شورای انقلاب فرهنگی مورخ ۲۳-۹-۷۸

منابع

۱. تسامح و تساهل از دیدگاه قرآن و عترت، حسین عبدالحمیدی، ناشر: ظفر، چاپ اول، بهار ۱۳۸۱.
۲. تسامح آری یا نه، دفتر نخست، مؤسسه فرهنگی اندیشه معاصر، نشر خرم، ۱۳۷۷.
۳. تحلیل و نقد پلورالیسم دینی، علی ربانی گلپایگانی، ناشر: مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، چاپ دوم، زمستان ۱۳۷۹.
۴. کتاب سلسله دروس اندیشه‌های بنیادین اسلامی، فلسفه اخلاق، مجتبی مصباح، ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
۵. کتاب مدارا با مخالفان در قرآن و سیره نبوی، غلامرضا نوعی، ناشر: انتشارات کتاب معین، چاپ اول، ۱۳۷۹.

۱. ↑ بقره/سوره ۲، آیه ۶۳.
۲. ↑ احزاب/سوره ۳۳، آیه ۴۰.
۳. ↑ انعام/سوره ۶، آیه ۱۹.
۴. ↑ مجلسی، مجدباقر، بحارالانوار، ج ۳۲، ص ۲۶۲، روایت ۳.
۵. ↑ آل عمران/سوره ۳، آیه ۱۵۹.
۶. ↑ بقره/سوره ۲، آیه ۱۸۳-۱۸۵.
۷. ↑ الحاقه/سوره ۶۹، آیه ۴۴-۴۷.

منبع

سایت اندیشه قم، برگرفته از مقاله «تساهل»، تاریخ بازیابی ۱۳۹۵/۱۰/۱۸.

رده‌های این صفحه : کلام جدید | جامعه شناسی دین | تساهل و تسامح